

Asia: VN/13333/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (valmistavan opetuksen lisäopetus ja aamu- ja iltapäivätoiminnan rahoitus)

Lausunnonantajan lausunto

Mitä mieltä olette perusopetuksessa järjestettävän valmistavan opetuksen lisäopetuksesta?

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (valmistavan opetuksen lisäopetus ja aamu- ja iltapäivätoiminnan rahoitus). Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi perusopetuslakiin säännökset perusopetuksessa järjestettävän valmistavan opetuksen lisäopetuksesta, jotka mahdollistavat valmistavan opetuksen jatkumisen aikaisemman yhden vuoden sijaan kahteen vuoteen tilanteissa, joissa se arvioidaan tarpeelliseksi esimerkiksi oppilaan riittävien kielellisten valmiuksien varmistamiseksi.

THL näkee muutoksen lisäopetuksesta kannatettavana. Kuten esityksessäkin ansiokkaasti todetaan, valmistavalla opetuksella pystytään tukemaan Suomeen muuttaneiden oppilaiden suomen kielen taidon kehitystä, esi- ja peruskouluvalmiuksien saavuttamista sekä kotoutumista, mikäli opetusjärjestelyt ja -käytänteet ovat sujuvia ja henkilöstöresurssit riittäviä. Näissä toimintaedellytyksissä on kuitenkin tällä hetkellä jossain määrin haasteita: opetus on paikoittain pirstaleista, opetus- ja muut käytänteet puutteellisia ja resurssit riittämättömät. THL näkeekin tärkeänä kiinnittää huomioita valmistavan opetuksen ja sen lisäopetuksen riittävään resursointiin sekä esimerkiksi siihen, että niiden integrointi muuhun opetukseen sekä siirtymä valmistavasta opetuksesta perusopetukseen (tai esiopetukseen) tapahtuu oppilaan ja hänen oppimisensa kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti.

Esityksessä ehdotetaan tiukennettavaksi perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaaksiottokriteereitä siten, että opetukseen voisi jatkossa osallistua vain Suomeen muuttaneet ulkomaalaistaustaiset oppilaat. Tällä hetkellä noin joka kymmenes valmistavassa opetuksessa olevista oppilaista on Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia. THL nostaa esiin huolen näistä suunnitellun rajauksen vuoksi valmistavan opetuksen ulkopuolelle jäävistä oppilaista, jotka

tarvitsisivat tukea perusopetukseen tarvittavien valmiuksien saavuttamiseksi. THL näkee tärkeänä mahdollisen lakimuutoksen yhteydessä ratkaista, mikä on pois rajattavalle oppilasryhmälle osoitettava korvaava toimi vastaamaan heidän tuen tarpeitaan perusopetuksen valmiuksien saamiseksi. Muutoin riskinä on, että heidän tuen tarpeensa jää vastaamatta, jolloin esitetty lakimuutos todennäköisesti heidän osaltaan voimistaa eriarvoistumiskehitystä epätarkoituksenmukaisella tavalla. Tärkeää on myös hahmottaa esitetyn rajauksen paineistava vaikutus esimerkiksi esiopetukseen sekä varhaiskasvatukseen.

Onko perusopetuksessa järjestettävä valmistavan opetuksen lisäopetus mielestänne tarpeellinen?

THL näkee, että joillakin oppilailla on valmistavan opetuksen lisäopetuksen tarvetta. Oikea-aikaisen perusopetukseen siirtymän toteutumiseen on kuitenkin syytä panostaa, jotta sitä ei lisäopetuksen mahdollisuuden myötä myöskään epätarkoituksenmukaisesti viivästytetä.

Onko perusopetuksessa järjestettävän valmistavan opetuksen lisäopetuksen rahoitusratkaisu toimiva?

THL näkee valmistavaan opetukseen ja sen lisäopetukseen kohdennetut resurssit tärkeänä.

Onko teillä lausuttavaa aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen korottamista koskevaan osuuteen esityksessä?

Esityksessä ehdotetaan aamu- ja iltapäivätoiminnasta perittävien enimmäismaksujen määrää korotettavaksi noin 23 prosentilla, mikä kompensoisi kunnille aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuuteen tehtävää valtion rahoituksen leikkausta. Lisäksi esitetään maksujen sitomista indeksiin.

THL näkee maksujen määrän korottamisen ongelmallisena siitäkin huolimatta, että enimmäismaksuihin ei ole tehty vuoden 2016 jälkeen korotuksia, eivätkä ne ole olleet sidottuina indeksiin. Ongelmalliseksi esityksen muutoksen tekee se, että sen myötä osa sellaisista perheistä ja lapsista, jotka lasten aamu- ja iltapäivätoiminnasta merkittävästi hyötyisivät, joutuvat jättämään palvelun käyttämättä siitä huolimatta, että kunnalla on velvollisuus jättää asiakasmaksu perimättä tai alentaa sitä sosioekonomisesti riittävän heikossa asemassa olevien perheiden kohdalla. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on muun muassa lisätä lasten hyvinvointia, turvallisuutta, tasa-arvoisuutta ja osallisuutta, ehkäistä syrjäytymistä sekä tukea työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista. Lisäksi esimerkiksi Suomeen muuttaneille lapsille aamu- ja iltapäivätoiminta tukee kielen kehitystä ja kotoutumista. Enimmäismaksujen korotus, tavoitteenaan ennen kaikkea kompensoida kunnille valtion rahoituksen leikkausta, todennäköisesti siis lisää perheiden eriarvoistumiskehitystä, jonka vuoksi esitetty muutos on ongelmallinen, erityisesti yhdistettynä muihin kuluvalle hallituskaudella tehtyihin lapsiperheiden talouksiin kohdistuneisiin paineistuksiin. Asiakasmaksut ovat kaikkiaan vain murto-osa niistä kustannuksista, jotka aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisestä palveluntarjoajalle syntyy. Niitä tärkeämpää olisikin varmistaa, että kaikilla, erityisesti heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevilla perheillä, olisi mahdollisimman matala kynnys hyödyntää lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa. Tämän vuoksi asiakasmaksujen yleisen kehityssuunnan olisi viisasta olla mieluummin päinvastainen kuin mitä esityksessä nyt esitetään.

Onko teillä lausuttavaa aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen indeksisäännöstä koskevaan osuuteen esityksessä?

Kts. yst. edellinen kohta.

Onko teillä muuta lausuttavaa esitysluonnoksesta (esim. vaikutusarvioinnit)

THL näkee, että muutosesityksen vaikutusarvioinnissa on ansiokkaasti tunnistettu joitain esityksen kielteisiä vaikutuksia, esimerkiksi aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen korotusten mahdolliset eriarvoistavat vaikutukset, mutta siinä ei riittävästi ilmene, miten nämä tunnistetut kielteiset vaikutukset huomioidaan toiminnassa eriarvoistumiskehityksen estämiseksi. THL kannustaakin lämpimästi haastekohtien tunnistamisen lisäksi tarjoamaan konkreettisia ratkaisuja niihin vastaamiseksi. Lisäksi joidenkin muutosten vaikutusarvioinnit esityksessä ovat puutteellisia, esimerkiksi perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaaksiottokriteerien tiukentamista koskien.

Lisäksi THL kannustaa välttämään ilmauksia, joissa viitataan esimerkiksi ”heikkoihin oppilaisiin” (esim. sivulla 7 ”...täydennyskoulutustarpeet liittyvät opettajien mukaan heikkojen oppilaiden tukemiseen,...) ja sen sijaan viittaamaan tarvittaessa tilanteen mukaisesti esimerkiksi ”heikkoon suomen kielen taitoon” tai ”heikkoon asemaan”. Myös esimerkiksi ilmaus ”traumaoppilas” (esim. sivulla 19) on puhekielisyydessään haastava.

Castaneda Anu
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL